

САМООБМЕЖЕННЯ СУВЕРЕНІТЕТУ ДЕРЖАВ -ЧЛЕНІВ МІЖНАРОДНИХ МІЖУРЯДОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

На даному історичному етапі світ знаходиться в процесі глобалізації. Мережа Інтернет, засоби комунікації та транспортування, велика кількість проблем, що турбують міжнародне співтовариство, все це сприяє співпраці держав та їх об'єднанню для вирішення спільних проблем, сприянню взаємному розвитку та захисту спільних інтересів. З цією метою держави утворюють такі суб'єкти міжнародного права як міжнародні міжурядові організації. Актуальність цієї теми викликана тим, що міжнародні міжурядові організації відіграють дедалі все більшу роль на Світовій арені, впливають на формування міжнародної права та ведення міжнародної політики.

Кожна міжурядова організація створюється з певною метою, реалізація якої неможлива без наділення її правосуб'єктністю. Таке наділення відбувається шляхом передачі частини своїх суверенних прав державами членами цієї організації. З цього моменту виникають питання: чи можемо ми говорити про обмеження суверенітету держав, які є учасниками міжурядової організації, а якщо таке обмеження є, то яка його природа?

---

¹ Студент 4 курсу Інституту підготовки кадрів для органів юстиції України Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

В Україні дослідження цих питань набирає обертів у зв'язку з інтеграційними процесами нашої держави у Європейський союз, а також питанням вступу до Організації Північноатлантичного договору.

Для того, щоб дати відповіді на поставлені питання необхідно перш за все з'ясувати визначення суверенітету, як основної політико-правової категорії держави. Проаналізувавши різноманітні визначення суверенітету, Гавриленко В. В. стверджує: «загалом більшість наявних у вітчизняній та зарубіжній політико-правовій науці визначень суверенітету трактують його як виключно якість держави, якій притаманні, перш за все, верховенство та незалежність як внутрішніх справах, так само у відносинах з іншими рівними їй суб'єктами політико-правового буття.»[1, ст 46]. Таке узагальнене визначення можна звести до двох складових суверенітету: внутрішньої – верховенство та незалежність державної влади у вирішенні внутрішніх питань та зовнішньої – незалежність та самостійність держави у вирішенні питань на міжнародній арені. Міжурядові організації ж в свою чергу наділені компетенцією, яка і визначає їх правовий статус. Ця компетенція формується шляхом передачі державами частини суверенних повноважень, що їм належать і в науці міжнародного права отримала назву – наднаціональність. Сам термін не має однозначного визначення і різні вчені трактують його по різному. В своїй статті «Співвідношення наднаціональності міжурядових організацій та суверенітету їхніх держав-членів» Шпакович О. проаналізувала велику кількість визначень наднаціональності вітчизняних та зарубіжних науковців і дійшла висновку, що характерними рисами наднаціональності є, по-перше, факт передачі державами – членами організації частини своїх повноважень на її користь; по-друге, відповідно до конституції організації наявність у неї права втручатися в процес вирішення питань, які належать до внутрішньої компетенції держав-членів; по-третє, надання організації права затверджувати норми прямої дії не тільки для її органів та країн-учасниць, а й для фізичних і юридичних осіб останніх.[2, ст. 30] Але існує також думка, що обмеження взагалі не відбувається. Шпакович О. у зазначеній вище статті стверджує, що більшість учених схиляються до думки, що наявність наднаціональних елементів у структурі певної міжнародної організації не призводить до обмеження суверенітету її держав-членів. І навіть у тому разі, коли наднаціональна організація кваліфікується як конфедеративний союз держав, котрий виступає на міжнародній арені не лише від свого імені, а й від імені своїх членів, останні не втрачають власного суверені-

тету, адже просто передають частину повноважень спільно створеному об'єднанню[2, ст. 29]. Отже, дати однозначної відповіді на це питання складно, але виходячи з наведених рис наднаціональності, ми можемо дійти висновку, що створення міжурядових організацій передбачає не тільки передачу їм державами частини своїх повноважень, а й певного роду вплив на волевиявлення держав шляхом прийняття обов'язкових рішень для членів такого формування. З цього випливає відповідь на питання чи наявне обмеження суверенітету держави. Так, можна стверджувати, що суверенітет держави при створенні або участі у міжурядових організаціях справді обмежується. Але водночас залишається питання природи такого обмеження.

В своїй статті «Особливості трансформації державного суверенітету в постбіполярній міжнародній системі» Ощипок І. Ф. вказує, що Добровільне самообмеження суверенітету відбувається при створенні нової політичної спільності або об'єднання у співтовариство, союз держав, коли кожна держава відмовляється від деяких своїх прав на користь наднаціональних утворень. Примусове обмеження суверенітету відбувається, коли держава або декілька держав, використовуючи силу, втручаються у справи іншої держави з найрізноманітнішими цілями (доступ до природних багатств, можливості транзиту тощо).[3, ст 57] Саме про добровільне обмеження йде мова в контексті міжурядових організацій. Адже як зазначає Гавриленко В. В. для реалізації зовнішньої складової суверенітету необхідно встановити необхідність при бажанні держави реалізовувати таку функцію встановлювати відповідні механізми делегування спільним органам певного обсягу суверенних прав у зовнішньополітичній сфері, що можна здійснити виключно на внутрішньому конституційно-правовому рівні. Більше того, країни, що прагнуть стати у майбутньому учасниками міждержавних об'єднань, також мають заздалегідь вносити зміни та доповнення до текстів своїх конституцій, адже тільки за подібного підходу обмеження суверенітету можна вважати проявом державного суверенітету та політичної незалежності держави. [1, ст. 156] Саме в цьому проявляється природа добровільного обмеження суверенітету шляхом передачі певного кола повноважень міжурядовій організації для спільного вирішення поставленої мети. І таке обмеження доцільно називати самообмеженням, тому що кожен учасник міжурядової організації виражає свою власну волю шляхом передачі частини суверенітету такій організації.

На останок можна зазначити, що самообмеження суверенітету для створення та діяльності міжнародної міжурядової організації однозначно не можна вважати відмовою від власного суверенітету чи позбавлення незалежності держави. В цьому випадку мова радше йде про реалізацію суверенних прав і захисту своїх міжнародних інтересів.

Література:

1. Гавриленко В. В. Державний суверенітет та його трансформація в умовах європейської інтеграції: загальнотеоретичне дослідження: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Гавриленко Володимир Валерійович ; Івано-Франків. ун-т права ім. короля Данила Галицького. – Івано-Франківськ, 2016. – 184 с.

2. Шпакович О. Співвідношення наднаціональності міжнародних організацій та суверенітету їхніх держав-членів [Електронний ресурс] / О. Шпакович // Віче. – 2014. – № 20. – С. 28–32.

3. Ощипок І. Ф. Особливості трансформації державного суверенітету в постбіполярній міжнародній системі // Актуальні проблеми міжнародних відносин : збірник наукових праць / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, Ін-т міжнар. відносин. – Київ, 1996-. Вип. 127, (ч. 2). – 2016. – С. 54–63.

4. Чекаленко Л. Пошук прийнятних моделей взаємовідносин суверенної держави і міжнародних організацій // Персонал. – 2005. – № 11. – С. 43–50.

5. Яковюк І. В. Державний суверенітет національних держав у складі Європейського Союзу: проблеми визначення // Вісн. Акад. прав. наук України. – 2004. – № 3. – С. 114–126.

Науковий керівник: **Яковюк І. В.**, д.ю.н., професор, завідувач кафедри міжнародного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.